

İSTANBUL FİNANS MERKEZİ PROJESİNİN SWOT ANALİZİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ VE DÜNYA FİNANS MERKEZLERİ İLE KIYASLANMASI

Aysel Gündoğdu

Haliç Üniversitesi

ayselgundogdu@halic.edu.tr

Arzu Seçil Dizman

Marmara Üniversitesi

asdizman@gmail.com

Türkçe Özet

Londra, New York, Hong Kong gibi ilk akla gelen uluslararası finans merkezleri dünyanın en gözde mali kurumlarının yerleşik hal aldığı ve dünyadaki tüm mali enstrümanların en üst düzeyde kullanıldığı finansal karargahlara dönüşmüşlerdir. Bu durum; anılan finans merkezlerinde yer alan firmalar için coğrafi ve stratejik pek çok faktörün yanında ölçek ekonomilerinden de yararlanma avantajı yaratırken, içinde buldukları şehir ve ülke ekonomilerine de ciddi katkılar sağlamaktadır.

Çalışmanın amacı; sadece bir şehir imarı projesinden ibaret olmayan İFM projesine ilişkin 2009 tarihinden bu yana yapılan çalışmaların İstanbul'un Finans Merkezi algısında yarattığı katkıları ortaya koymak, İstanbul'un durumunu SWOT analizi yöntemi ile değerlendirmek ve dünyadaki belli başlı finans merkezleri ile kıyaslamaktır.

Anahtar Kelimeler: *İstanbul Finans Merkezi, Globalleşme, Sermaye Dolaşımı, SWOT Analizi.*

Alan Tanımı: Uluslararası Finans (Ekonomi)

İngilizce Özet

ANALYSE OF ISTANBUL FINANCE CENTER PROJECT WITH SWOT AND COMPARATION WITH GLOBAL FINANCIAL CENTERS

Londra, New York and Hong Kong are the best known financial centers in the world. These cities are financial headquarters that the most popular financial institutions and all of the fiscal instruments are used at the highest level. The companies that positioned at these centers have a lot of geographic and strategic benefits. Beside this economies of scale is the most important advantage of financial centers. On the other hand not only companies but also countries provides major contributions to their economy.

The main purpose of this study to analyse İstanbul's situation as a financial center within İstanbul International Finance Center Project that is not only city construction project. And also İstanbul compared main financial centers.

JEL Code: G15

1. GİRİŞ

1.1. Finans Merkezi Kavramı ve Finans Merkezlerinin Doğuşu

Global şehir tanımına benzer şekilde finans merkezlerinin üzerinde anlaşılması genel bir tanımı yoktur. Sözlük tanımına göre; finans merkezi “dünyanın ünlü banka ve borsalarının faaliyet gösterdiği ticaret veya iş merkezi olan kent” şeklinde tanımlanmaktadır. (http://en.wikipedia.org/wiki/Financial_Centre) Önemli bir finans merkezi olan Hong Kong'un Para otoritesi, uluslararası finans merkezini ekonomik büyüme ve kalkınmayı destekleme açısından çok önemli olan finansal aracılık işlevinin uluslararası boyutta yer aldığı bir merkez olarak tanımlamaktadır. Sadi Uzunoğlu ve ekibi ise 2000 yılında yaptığı çalışmada finans merkezini bir kentin finansal kavramlarının yoğunlaştığı, yerel ve uluslararası banka ve kurumlarının geniş anlamda faaliyet gösterdiği, menkul değer alış ve satışlarının yapıldığı bir bölge olarak tanımlamıştır. (Uzunoğlu, 2000: 43)

İnsanlığın var olması ile başladığı kabul edilen ticaret, yoğunlaştığı bölgeye finansı da beraberinde götürmüştür. Günümüzde karmaşık görünen birçok finansal ürünün temeli aslında M.Ö.'ye kadar dayanmaktadır. Bugünkü modern anlamda finans merkezlerinin oluşması ise sanayi devrimine dayanmaktadır. Avrupa'nın Ortaçağdan çıkışı ile birlikte reformlara sahne olan batı uygarlıkları

ticaret alanında diğer ülkelerden ayrılmıştır. Yeni rakipler olmasına karşın bugün hala ticaret avantajını elinde bulunduran Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nin şuan dünyanın önde gelen finans merkezleri arasında olması rastlantı değildir. Diğer taraftan; Çin, Hindistan ve diğer gelişmekte olan ülkelerde ekonomik aktivite ve istihdamın artması ile Ortadoğu, Rusya ve bazı Latin Amerika ülkelerinde doğal kaynak talebinin yükselmesi finans merkezlerinin dünya çapında yaygınlaşmasına neden olmuştur. (Yılmaz, 2010: 146)

Finans merkezi olabilmenin avantajları; ekonomik büyümeye katkı, istihdam artışı, uluslararası fon akımlarının ülkeye çekilmesi, altyapının hızlı gelişmesi, verimlilik ve yaşam kalitesi artışı olarak gösterilirken, dezavantajları ise uluslararası mali sorunların bulaşıcılığı, kara paranın aklanması riski, ünvanın hızlı yitirilmesi riski olarak ele alınmaktadır. (TSPAKB Vergi Konseyi, 2007; 4-7) Dikkat çekilmesi gereken husus finans merkezi olmanın sadece para girişiyle eşdeğer tutulmamasıdır. Bir finans merkezi dünyanın farklı ülkelerinden üst düzeyde yöneticiler, uzmanlar, avukatlar ve diğer meslek gruplarını çekmektedir. Bu durum hem buldukları bölgede kültürel çeşitliliği arttırmakta, hem teknoloji transferi sağlamakta, hem de finansal kurumlara destek verecek diğer profesyonel hizmetleri de ülkeye çekmektedir. Finans merkezleri hitap ettiği coğrafya ve sahip olduğu enstrümanlara göre uluslararası, bölgesel veya ürün odaklı olarak kategorize edilmektedir.

Dünyanın önde gelen otoritelerine ve finans çevrelerine göre ancak iki şehir global finans merkezi olarak tanınmaktadır. Londra ve New York. (TSPKAB Basın Bülteni 12.02.2007: 1) Global merkezlerin ayırt edici özellikleri şu şekilde sıralanabilir;

- ✓ Finansal hizmetler hacminde sınır ötesi işlemlerin daha geniş olması
- ✓ Yabancı mali kurumların finansal hizmet sunumunda ağırlıklı olması
- ✓ Uluslararası alanda fon sahipleri ile fon kullanıcılarını buluşturması
- ✓ Finansal kurumların sınır ötesi işlemler amacı ile merkezde yer alması,

piyasaların ve finansal ürünlerin sınır ötesi talebe göre düzenlenmesi (Uzunoğlu, 2000: 43)

Bölgesel finans merkezi ise; belirli bir coğrafi bölgede finans sektörünün büyüklüğü ile öne çıkan ve çevresindeki ülkelerin de ihtiyaçlarına cevap verebilen ülkelerdir. Tokyo, Frankfurt, Paris gibi şehirler canlı ve büyük finans sektörünün varlığına rağmen uluslararası finans merkezleri olarak kabul edilmemektedir. Bu şehirler ekonomileri büyük olan ülkelerde finans hareketlerinin yoğunlaştığı

merkezlerdir. Bazı şehirler ise yoğun finans endüstrisinin varlığına rağmen Belirli hizmet alanlarına veya ürüne odaklanmıştır. Örneğin Lüksemburg yatırım fonu merkezi, Dublin operasyonel işlemler merkezi, Zürih özel bankacılık merkezi gibi. Bu çerçevede İstanbul halihazırda ulusal bir finans merkezidir demek yerinde olacaktır. Zira ülke içinde finansal kurumların, piyasaların ve işlemlerinin yoğunlaştığı merkez konumundadır.

2. DÜNYADAKİ FİNANS MERKEZLERİ, KRİTERLER VE İSTANBUL'UN YERİ

Finans merkezlerini ve küresel merkezleri saptamaya yönelik dünyada çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

Doğrudan finans merkezlerine yönelik en önemli indekslerin başında GFCI (Global Financial Centers Index) gelmektedir. 2007 yılından bu yana 6 ayda bir düzenli olarak yayınlanan ve dünyadaki finansal merkez olarak kabul edilen 79 şehri değerlendiren endeks iş ortamı, insan kaynağı, vergilendirme, imaj, altyapı, piyasalara erişim olmak üzere 6 kriteri göz önünde bulundurmaktadır. (GFCI 2013: 7)

Söz konusu indeksin son yayınlanan 2013 yılı raporuna baktığımızda Londra, New York, Hong Kong ve Singapur'un ilk dört merkez olarak yer aldığı göze çarpmaktadır. Birinci sıradaki Londra ile 4. sıradaki Singapur arasında yalnızca 48 puan fark bulunmaktadır. Avrupa'daki finansal krize rağmen Zürih ve Cenova ilk 10 içindeki yerlerini korumaktadırlar. Frankfurt ve Paris ise yükselişlerini sürdürmektedir. Lüksemburg, Viyana, Milano ve Roma da gelişimlerine devam etmektedir. Asya Pasifik bölgesinde ise Pekin dışındaki hemen hemen tüm merkezlerin yükseliş sergiledikleri gözlenmektedir. Bu yükselişe en büyük destek bölgenin devleri Singapur ve Tokyo'dan gelmektedir.

Bir başka çalışma grubu olan Loughborough Üniversitesi Globalization and World Cities Study Group and Network (GAWC) 1998 yılından beri şehirler üzerinde yaptığı araştırmalarda şehirleri, dört ana sektördeki ağırlıklarına göre sınıflandırmaktadır. Finans endüstrisi ile ilgili olan bu sektörler; bankacılık, Muhasebe, reklam ve hukuk hizmetleridir. Anılan çalışma şehirleri sektörlerdeki ağırlıklarına göre alfa, beta ve gama şeklinde kategorize etmektedir. Bir diğer önemli çalışma da Chicago merkezli danışmanlık firması A.T. Kearney tarafından 2 yılda bir güncellenen global şehirler raporudur. Söz konusu rapordaki kriterler ise; iş hacmi ve canlılığı, insan kaynağı, bilgi değişimi, kültürel miras, politik unsurlar olarak belirlenmiştir.

2012 yılında açıklanan son raporunda, ilk sıralarda New York, Londra, Paris ve Tokyo gibi şehirlerde stabilite dikkat çekerken, orta bölümlerde büyük değişimlere rastlanmaktadır. Örneğin Boston 4 basamak birden yükselerek 15. sıraya yerleşirken, San Francisco'nun 5 sıra gerilediği ve 17. sırada yer aldığı dikkat çekmektedir. Hong Kong, Los Angeles ve Chicago ile birlikte Seul, Brüksel ve Washington'ın da ilk 10'da yer aldığı gözlenmektedir. Söz konusu çalışmada en büyük değişimi 6 basamak yükseliş ile Moskova ve 5 basamak yükseliş ile Viyana göstermiştir. (A.T. Kearney Global Cities Index Report 2012)

Dünya finans sisteminin giderek büyümesi ve finansal ürün çeşitliliğinin artması ülkemiz finans sektörünün de gelişmesini sağlamıştır. Türkiye'de Finans sektörünün bankacılık ağırlıklı olması sebebi ile bu alandaki faaliyetler için yapılan reform niteliğindeki uygulamalar 2000 sonrası süreçte bankacılık sektörünün yüksek bir performans göstermesine ve uluslararası arenada dikkat çekmesine sebep olmuştur. 2013 itibariyle Türkiye'de kurulan veya şubesi bulunan yabancı sermayeli banka sayısı 21'e ulaşmıştır. (http://www.tbb.org.tr/modules/bankabilgileri/banka_Listesi.asp?tarikh=30/9/2013) Bu gelişmeye paralel olarak, Türkiye'nin ve İstanbul'un elverişli coğrafi konumu, yakın çevresindeki coğrafyanın büyüme potansiyeli, İstanbul'da artan yabancı sermayeli finansal kurumlar gibi etmenler şehrin orta vadede bölgesel, uzun vadede ise uluslararası bir finans merkezi olabileceği fikrini gündeme getirmiştir. Zira 1500'lü yıllara kadar İstanbul yaklaşık yarım milyon nüfusuyla kültürel, politik ve ticari bir merkez olarak anılmış, Kapalıçarşı ile dünyanın önemli ticaret ve finans merkezlerinden birisi haline gelmiştir.

Günümüzde İstanbul'da Türkiye'nin en büyük banka ve şirketleri ve Citibank, Merrill Lynch, J.P. Morgan, HSBC, ABN Amro, Fortis, ING Bank, BNP Paribas, Sociate Generale, Banca Di Roma, UniCredit, West LB, Deutsche Bank, Commerzbank ve birçok finansal sektör kuruluşunun şubeleri faaliyet göstermektedir.

İstanbul'un finans merkezi olması üzerine düşünceler, 2006 yılından beri yer bulmaktadır. Devlet Bakanı Ali Babacan'ın girişimleri ve Türkiye Bankalar Birliği'nin hazırladığı rapor ile gündeme oturan bu projenin gelişiminin ülkemiz ekonomisine büyük faydalar sağlayacağı ortadadır. Ancak projenin gerçekçiliği, süreçleri ve uygulanabilirliği açısından birçok soru işareti henüz cevap bulamamıştır.

Türkiye, 1980 öncesinde bir nevi kapalı ekonomi konumunda iken, 24 Ocak 1980 kararları ile serbest piyasa ekonomisine geçmiş olup ülkede uluslararası sermaye ile entegre olmayı amaçlayan bir ortam oluşmuştur. Dışa kapalı bir ekonomi

yerine dünya sermayesine ayak uyduran ve yabancı sermayenin girişine izin veren bu liberalleşme kararları Türkiye'nin finans ve ticaret sektörlerini hızla geliştirmiştir. Türkiye'nin 1980'den günümüze sermaye ve döviz hareketlerini serbest bırakması, uluslararası ekonomik gelişmelerde daha sık ve hissedilir ölçüde yer alması, finansal piyasalar ve ticaret hacmi açısından yeni bir atak yapabilme durumunu ortaya koymuştur. Bu durumu netleştiren girişim ise, İstanbul Uluslararası Finans Merkezi projesidir. Bu noktada, cevabı aranan soru şudur ki: "İstanbul, dünya standartlarında bir finans merkezi olabilir mi?" Bu soruya uluslararası kaynaklarda cevap aramak yerinde olacaktır. Globalization and World Cities (GaWC)'in dünya şehirlerinin globalleşme aşamasındaki sınıflandırmalarını dikkate alan araştırmasında İstanbul yıllar itibari ile şu kategorilerde yer almıştır: (<http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2000t.html>; <http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2004t.html>; <http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2008t.html>; <http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2010t.html>)

- 2000 yılında Beta (+) sınıfında,
- 2004 yılında Beta (+) sınıfında,
- 2008 yılında Alfa (-) sınıfında,
- 2010 yılında ise, Alfa (-) sınıfının küresel kent kategorisi.

Söz konusu çalışma, İstanbul'un giderek yükselen bir ivme ile şehir kategorilerinde yükselişe geçtiğini göstermektedir. İstanbul'un kategorisi olan Alfa (-) kategorisinde Dublin, Boston, Münich gibi şehirler de yer almaktadır. Son yıllarda yükselen güç olarak görülen Shanghai ve Tokyo ise Alfa (+) kategorisine yerleşmiştir.

Global Finansal Merkezler Endeksine (GFCI) (<http://www.zyen.com>) göre de İstanbul, yükselen bir ivme göstermektedir. GFCI 8 (<http://www.zyen.com/GFCI/GFCI%208.pdf>) endeksine göre, İstanbul "gelişen bölgesel bir şehir" olarak nitelendirilmekte, GFCI 9 (<http://www.zyen.com/GFCI/GFCI%209.pdf>) endeksine göre, "bölgesel", GFCI 10 (<http://www.zyen.com/PDF/GFCI%2010.pdf>) 11 (<http://www.zyen.com/PDF/GFCI%2011.pdf>), 12 (<http://www.zyen.com/PDF/GFCI%2012.pdf>) endekslerine göre "milletler üstü", GFCI Mart ayı 13 (http://www.geneve-finance.ch/sites/default/files/pdf/2013_gfci_25march.pdf) endeksine göre ise 79 finans merkezi arasında 57. sırada yer alarak "istikrarlı milletler üstü" kategorisine yükselmiştir. Bir sonraki aşama ise, global sınıftır. Mart ayındaki 2013 endeksine göre global sınıfın ilk basamağında ise İstanbul'a rakip olarak gösterilen Pekin,

Dubai, Moskova dikkat çekmektedir. Söz konusu çalışmada dikkat çeken en önemli hususlardan birisi de, anketlere göre hazırlanan önümüzdeki birkaç yıl içinde daha önemli hale gelecek 10 şehir sıralamasında İstanbul'un ilk 10'a girerek 8. sırada yer almasıdır. A.T. Kearney'in global şehirler indeksi 2012'de İstanbul 66 şehir arasında 37. sırada yer almaktadır.

Loughborough Üniversitesi GaWC adlı çalışma grubunun yaptığı bir çalışmada (<http://www.lboro.ac.uk/gawc/datasets/da6.html>) 55 şehir içerisinde İstanbul 41. sırada olup 30 puan almıştır. Çalışmada baz alınan kriterler, muhasebe, danışmanlık, bankacılık-finans ve hukuk kriterleridir.

Wojcik, bir ülkenin uluslararası finansal hizmetler sektörünün mutlak boyutunu gösteren Uluslararası Finans İndeksini geliştirmiştir. Wojcik'in hesaplamasına göre Türkiye'nin uluslararası finansal hizmetler sektöründeki payı %0.12 olarak belirlenmiştir. Yunanistan (0.33), Rusya (0.32), Meksika (0.21) ve Polonya (0.15) gibi bazı ülkeler ülkemizden iyi durumdadır. Dünya birincisi Büyük Britanya'nın puanı 30.25 olarak hesaplanmıştır. (Darius, 2007)

İstanbul Finans Merkezi projesi için yakından takip edilmesi gereken örneklerden biri Dubai'dir. Dubai Uluslararası Finans Merkezi 2004'te faaliyete geçmiş olup bankacılık, sermaye piyasası, varlık yönetimi, sigorta ve reasürans, İslami finans, operasyonel destek faaliyetleri alanlarında gelişmeyi hedeflemektedir. Dubai'nin şirketlere sunduğu avantajlar, sıfır vergi, %100 yabancı ortaklığına izin, döviz ve sermaye hareketlerinin tam serbestliği, bürokrasinin kolaylığı ve altyapı desteğidir. (TSPAKB Vergi Konseyi, 2007; 25-27)

3. İSTANBUL FİNANS MERKEZİ PROJESİ

3.1. Projenin Hedefleri

İstanbul'un uluslararası bir finans merkezi olması hedefi ilk olarak 9. kalkınma planında yer almıştır. Türkiye Bankalar Birliği öncülüğünde yapılan çalışmalar ve çalışma gruplarının çabalarıyla 29 Eylül 2009 tarihli ve 2009/31 sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararıyla İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Strateji ve Eylem Planı onaylanarak yürürlüğe girmiştir. (2 Ekim 2009 tarihli ve 27364 sayılı Resmi Gazete)

İFM projesine göre belirlenen vizyon "İstanbul, öncelikle bölgesel, nihai olarak da küresel finans merkezi olmasıdır." Söz konusu Strateji ve Eylem Planında, aşağıda yer alan öncelikleri gerçekleştirmeye yönelik olarak 71 adet eylem başlığı belirlenmiştir.

A - Hukuk altyapısının güçlendirilmesi

- B- Finansal ürün ve hizmet çeşitliliğinin artırılması
- C- Basit ve etkin bir vergilendirme sisteminin oluşturulması
- D- Düzenleyici ve denetleyici çerçevenin geliştirilmesi
- E- Fiziksel altyapının iyileştirilmesi
- F- Teknolojik altyapının güçlendirilmesi
- G- İFM organizasyon yapısının kurulması
- G- İnsan kaynaklarının geliştirilmesi
- H- İFM tanıtımının yapılması ve imajının oluşturulması
- I- Strateji ve eylem planının takip edilmesi

Ardından 01.05.2010 tarihli Başbakanlık Genelgesi ile söz konusu eylemlere ilişkin atılacak adımlar belirlenmiştir. Bu çerçevede; Strateji ve Eylem Planı da dikkate alınarak İFM çalışmalarını koordine etmek, desteklemek ve yürütmek üzere; İFM Yüksek Konseyi, İFM Ulusal Danışma Kurulu, İFM Koordinatörlüğü, Çalışma Komiteleri ve İFM Uluslararası Danışma Konseyi kurulmuştur. Çalışma Komiteleri Temmuz 2010 tarihinde çalışmalarına başlamıştır.

3.2. SWOT Analizi

İstanbul Finans Merkezi projesinin vizyonu, on sene içerisinde bölgeye hakim bir konuma ulaşmak, otuz sene içinde ise en önde gelen beş ya da altı uluslararası finans merkezinden biri olmaktır. (TBB, Deloitte Raporu, 2007; s.ii) İstanbul, finans merkezi serüvenine belirli avantajlarla çıkmasına rağmen temel eksiklikler projenin başarısına gölge düşürmektedir.

İstanbul Jeopolitik avantajı sayesinde küresel öneme sahip dünya şehirlerine ulaşım konusunda yatırımcılara önemli fırsatlar sunmaktadır. Uzakdoğu, Avrupa ve Ortadoğu arasında önemli bir köprü görevi gören İstanbul'a yaklaşık 2 saatlik uçuş mesafesinde 2 milyar nüfus yaşamaktadır. Kahire'ye 2, Moskova'ya 3, Londra'ya 4, Barselona, Madrid ve Paris'e ise 3,5 saat uçuş mesafesinde olan İstanbul Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu'yu içine alan bölgede ekonomik merkez görevini üstlenmektedir.

Çalışma çağı nüfusu olarak tanımlanan 15-64 yaş grubunda bulunan 9 milyondan (nüfusun %70,57'si) fazla nüfusun varlığı İstanbul için büyük bir işgücü kaynağı oluşturmaktadır. TÜİK verilerine göre 210 yılı itibarıyla medyan yaş 29,98'dir. (www.tuik.gov.tr)

İstanbul 2007 yılı verilerine göre İstanbul nüfus büyüklüğü anlamında Moskova'dan sonra Avrupa kentlerinde ikinci sırada yer almaktadır. Yapılan Araştırmalarda 2025 yılında İstanbul'un birinci sıraya yükseleceği öngörülmektedir. (Birleşmiş Milletler 2007 Annual Report)

2001 krizi sonrası gerçekleştirilen reformlar ve özellikle finans sektörüne yönelik regülasyonlar ile ülke ekonomisi geçmişe nazaran istikrarlı bir görünüm sergilemektedir. Özellikle son krizden nispeten düşük düzeyde etkilenen ekonomimiz uluslararası arenada güven tazelemiş ve ardarda gelen not artışları ile gelişmekte olan piyasalarda dikkat çekmiştir. Kriz öncesi 2007 yılında 22 Milyar Dolar doğrudan yabancı yatırım çeken Türkiye, 2012 itibariyle 9,9 Milyar Dolar Doğrudan yabancı yatırıma ev sahipliği yapmıştır.

Türkiye'deki hızlı büyüme oranı, finansal hizmet sektörünün büyüme potansiyeli, hane halkının nispeten düşük borçluluk oranları gibi etmenlerin yanı sıra, kültürel ve tarihi mirasının getirdiği cazip yaşam stili de avantajlar arasında yer almaktadır. Buna karşın, finans sektörünün tümü ile istenilen büyüklüğe ulaşamadığını belirtmek gerekir. Finans sektöründe az gelişmişlik sorunu, "Finans Merkezi Olabilme" düşüncesine gelen ilk eleştirilerden biridir. Nitekim Türkiye'nin uluslararası finansal hizmetler sektöründeki payı % 0.12 olarak hesaplanmıştır.

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği'nin İstanbul Finans Merkezi projesini değerlendirdiği raporunda, (TSPAKB, Vergi Konseyi, 2007; 37) Türkiye'nin ekonomik durumu nedeni ile "Uluslararası Finans Merkezi" olma hedefinden "bölgesel finans merkezi" olmasının daha rasyonel bir hedef olduğu belirtilmektedir. Nitekim İstanbul Finans Merkezi projesinin vizyonu, "İstanbul, öncelikle bölgesel, nihai olarak da küresel finans merkezi olacaktır" şeklinde belirlenmiştir. (<http://ifm.ibb.gov.tr/Hakkinda/Sayfalar/Anasayfa.aspx>)

Finansal sistemin asli fonksiyonu "aracılık"tır. Fon fazlası olan tasarruf sahipleri ile fon açığı olan potansiyel kredi kullanıcılarının aracılığına hizmet eden finans sektörünün temel yapıtaşı "güven"dir. Güçlü ve istikrarlı bir finansal sistem, arz ve talebin bir araya gelerek piyasa oluşturulmasında vazgeçilmez koşuldur. Finansal sistemin güçlü ve istikrarlı olması ise piyasaların "derin" ve "güvenilir" olmasına bağlıdır. Buradaki iki temel ölçüt de Türkiye finansal sisteminde mevcut değildir. Bu durumun temel nedenlerinden biri "ülke riski"dir. Türkiye'nin içinde bulunduğu coğrafyadaki siyasi istikrarsızlık ve ülke ekonomisinin taşıdığı riskler ulusal ve uluslararası bireysel ve kurumsal yatırımcıların finans sektöründe uzun süre kalıcı yatırımını mümkün kılmamaktadır. Türkiye, neoliberal politikalara katılmasından günümüze kadar yurtiçi ve yurtdışı kaynaklı birçok kriz yaşamıştır.

Dışa açılmanın en olumsuz yanı olan krizlere duyarlılığın artması bu süreci beraberinde getirmiştir.

Finansal varlıkların enflasyonun üzerinde getiri sağlaması yatırımcının finansal varlıklara ve yatırım ortamına güvenmesi açısından gerekli şartlardan birisini teşkil etmektedir. Bununla birlikte, sisteme yönelik güvensizliğin yapısal nedenlere dayanması yatırımcıyı finansal varlık dışı yatırımlara ve kısa vadeli yatırıma sevk ederek, finansal sistemin uzun vadeli kaynak yaratma kapasitesinin azalmasına neden olmaktadır. (Coşkun, 2011; 356)

Dünya Bankası'nın iş yapma kolaylığını ölçen endekse göre (<http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/turkey>) 2013 yılında Türkiye 185 ülke arasında 71.dir. Türkiye, 2012'de 68. iken iş başlatma, vergiler, yatırımcının korunması gibi konularda puan kaybederek 71. sıraya gerilemiştir. Endekse göre 2013'te "Asya Kaplanları" olarak nitelendirilen Singapur, Hong Kong, Yeni Zelanda sırasıyla en kolay iş yapılabilen ilk üç şehirdir. New York 4. sırada ve Londra 7. sırada yer almaktadır. (<http://www.doingbusiness.org/rankings>) Bu sıralamaya göre, Türkiye'de iş yapmanın bir an önce kolaylaştırılması gerekmektedir. Türkiye'nin olumsuz performans sergilediği diğer endeksler özetle;

- Küresel finans merkezleri endeksi; 77 şehir arasında 56.
- İnovasyon Kentleri Dünya Listesi 125 şehir arasında 89. sırada,
- Küresel Şehirler Rekabetçilik Endeksi 120 şehir arasında 74. sırada
- Yaşam Kalitesi Endeksi 215 şehir arasında 108. sırada (İBB Alansal Varlık Araştırması)

Global bir Finans Merkezi adayı şehrin dünya finans sistemindeki düzenlemeleri takip etmesi ve uygulamaya koyması ön koşullardan biridir. Bunun yanında düzenlemelere öncelik etme potansiyelini de taşıyan bir şehir olması da bu süreci kolaylaştıracaktır. Türkiye'de en önemli eksikliklerden biri finansal alanda ihtisaslaşmış mahkemelerin bulunmamasıdır. Uluslararası bir tahkim merkezinden de yoksun olan ülkemiz yabancı yatırımcının hukuki ihtilaflarında çözümsüz kalmaktadır.

SWOT ANALİZİ	
KUVVETLİ YÖNLER Stratejik Konum Demografik Yapı Finansal Sitemdeki Sıkı Regülasyonlar Makroekonomik İstikrar Yatırım Yapılabilir Ülke Notu	ZAYIF YÖNLER Cari Açık ve Düşük Tasarruf Oranı Gibi Temel Makro Sorunlar Altyapı Yetersizliği Kayıtdışı Ekonomi İş Yapma Zorluğu ve Hantal Bürokratik Yapı Düşük Eğitim Düzeyi ve Finansal Okuryazarlık Oranı Kalifiye Eleman Eksikliği Sistemsiz Teşvik Sistemi Karmaşık ve Adil Olmayan Vergi Mevzuatı Uluslararası Standartlara Uygun Olmayan Hukuki Çerçeve Finansal Piyasaların Sağlığı Çarpık Kentleşme Finans Merkezinin Tek Merkezli Fiziki Konumu İmaj ve Tanıtım Sorunu
FIRSATLAR Yüksek iç talep ve Canlı Piyasa Yapısı Finansal Piyasaların Gelişme Potansiyeli Cazip Yaşam Koşulları Tarihi ve Kültürel Miras	TEHDİTLER Ülke Riski Yüksek Rekabet Ortamı Bölgesel Siyasi İstikrarsızlıklar 1. Deprem Kuşağında Yeralınması Makro ekonomik istikrarsızlık Enerji Sorunu Önlenemeyen Göç Sorunu

TBB'nin Deloitte Danışmanlık'a hazırlattığı raporda ulaşılan sonuç da SWOT analizini doğrular niteliktedir. Rapora göre sonuç şöyle ifade edilmektedir: (TBB, Deloitte Raporu, 2007; s.4) "Türkiye zengin kaynaklara, bölgesel ve yerel potansiyele, gizli kalmış işgücü tabanına ve milli gurura sahip bir ülkedir. Ancak

zor kararların verilebilmesi için güçlü bir liderlik ve politik kararlılığın yanı sıra, önemli ölçüde kaynağın bu konu için ayrılması ve yatırımların getirilerinin elde edilebilmesi için sabırlı bir tutum sergilenmesi gerekecektir.”

4. SONUÇ

Çalışmada İstanbul'un global endekslerdeki konumu ortaya koyulmuş ve finans merkezi projesinin başarısına etki eden faktörler ele alınmıştır. Dünyadaki finans merkezlerinin oluşumu ve aşamaları incelendiğinde birçok kriterin önem arz ettiği görülmekle birlikte istikrar ortamının yakalanmasının ardından en önemli hususların mevzuat düzenlemelerine bağlı olarak ortaya çıkan iş yapma kolaylığı ve kalifiye insan kaynağı olduğu dikkat çekmiştir.

Esasen, geçmişte dünyanın en büyük ve en eski çarşılarından biri olan Kapalıçarşı ile bir ticaret merkezi haline gelmiş olan İstanbul, uluslararası finans merkezi hedefi için gerekli özgüvene sahip bir şehirdir. İstanbul 741,8 milyar dolarlık GSYH'si ile dünyanın 17 nci büyük ekonomisi olan Türkiye'nin en önemli finansal değeridir. Orta Doğu, Orta Asya, Kuzey Afrika ve Doğu Avrupa bölgeleri içinde ekonomik büyüklüğü ile oldukça önemli bir bölgesel güçtür. Diğer taraftan, 3-4 saatlik uçuş mesafesiyle dünya nüfusunun yüzde 40'ına ve toplam dünya gelirinin yüzde 60'ına ulaşılabilen coğrafi bir konuma sahiptir. İstanbul'un içinde bulunduğu avantajlı saat dilimi de dünya piyasalarına 24 saat erişim ve önemli finans merkezlerinin mesailerine paralellik taşımaktadır. Diğer taraftan finansal hizmetler sektörünün bütün alanlarında, ülkemizin oldukça önemli bir büyüme potansiyeli bulunduğu açıktır. Ülkedeki hızlı büyüme oranı ve makroekonomik ortam, finansal hizmet kalitesi, genç ve dinamik iş gücünün yanı sıra, kültürel ve tarihi mirası ile cazip yaşam stili de İstanbul'u, rakipleri Moskova, Dubai, Johannesburg ve Şanghay gibi şehirler yanında dikkate değer bir aday haline getirmektedir.

Diğer taraftan ülkemizde İFM projesine ilişkin kamuoyu algısı daha çok bir şehir imarı projesi şeklinde yer bulmuştur. Bu durum ülke ekonomisinin dünyadaki payı ve finans sektörünün gelişmişliği gibi temel kriterlerden ziyade ofis inşaatı gibi görece önemsiz konulara yoğunlaşmasına sebep olmaktadır. Oysa proje kapsamında atılan hukuki altyapıya ve finansal sisteme yönelik adımlar yabancı yatırımcıları altyapı ve fiziki imkanlardan daha çok cezp etmektedir. Örneğin ülkemizde yürürlüğe giren yeni TTK, BK, SPK ve Finansal Kiralama ve Faktoring Şirketleri Kanunları ile katılım bankacılığına yönelik altyapının hazırlanması önemli adımlar arasındadır. Yine ülkemizde tasarruf oranını arttırmak adına devreye alınan Bireysel Emeklilik Sigortası Teşviki ile melek yatırımcılık konusunda düzenleme getiren Bireysel Katılım Sermayesi uygulaması

oldukça olumlu gelişmelerdir. Krizle birlikte dünyada önemi belirgin biçimde artan islami finans ve borçlanma araçlarına yönelik ülkemizde belirgin çalışmalar yapılmakta olup, 2012'de gerçekleşen ilk Sukuk ihracıyla da bunun meyveleri alınmaya başlanmıştır. Diğer taraftan Dünya Bankası'nın İslam Finans Araştırma Merkezini de İstanbul'a açıyor olması önemli bir gelişmedir. Borsa İstanbul'un özelleşmesi ve emtia borsaların ülkemizdeki gelişimi heyecan yaratmaktadır. Türev ürünlere ilişkin vergisel düzenlemeler ile sermaye piyasalarındaki KDV düzenlemeleri de en sıkıntılı konulardan biri olan vergi konusunda umut verici adımlardır.

Türkiye Ekonomisi'nin gerek hukuki düzenlemeler ve finans piyasaları, gerek iş ortamı ve insan kaynağı gibi temel konularda son 10 yılda aşama kaydettiği aşikardır. Ancak bu çalışmaların Uluslararası Finans Merkezi olmak için yeterli olmadığı da ortadadır. Zira İFM Strateji ve Eylem Planının hedeflenen tarihte güncellenmediği ve 71 eylemden henüz 21 adetinin gerçekleştirilebildiği dikkat çekmektedir. Dolayısı ile mevcut çabanın yeterli olmadığı düşünülmektedir.

Ülkenin hem cari açık ve enflasyon gibi temel makro ekonomik konularda taşıdığı risk, hem de bölge coğrafyasının yaşadığı siyasi istikrarsızlıklar ülkemizin doğrudan yabancı yatırım çekmesi ve yatırım yapılabilir ülke imajı yaratmasında en büyük engeller arasındadır. Hukuki anlamda uluslararası mevzuata yönelik yaşanan sıkıntılar ve iş yapma kolaylığının bir çok ülkeye göre ağır ve masraflı olması negatif özellikler arasındadır. Genç ve dinamik nüfusa rağmen kalifiye eleman eksikliği, ülke imajına yönelik uluslararası arenada sistemli ve bütüncül faaliyetler yürütülmemesi ilk akla gelen eksiklikler arasındadır. Çarpık kentleşme ve altyapı yetersizliği gibi sorunların çözümüne yönelik atılması gereken ilk adım plansız göçün önlenmesi olarak belirirken, buna yönelik hiç bir adım atılmadığı görülmektedir. Söz konusu sorunlara yönelik reformist adımlar atılmadığı sürece İFM projesinin bir hayal olarak kalacağı şüphesizdir. Üstelik söz konusu projenin kullanılarak gayrimenkul sektöründe rantsal hamleler oluşturulduğu da dikkatlerden kaçmamaktadır.

Her ne kadar projenin gerçekçiliği sorgulansa da, projenin gündeme gelmesi bile Türkiye için önemlidir. Bu girişim, Türkiye'nin büyüme yönünde istek ve işbirliği gücüne işaret etmektedir. Projenin gerçekleştirilmesi konusunda tereddütler olmakla birlikte, projenin ilan edilmesinin bile Türkiye'ye ve Türk ekonomisine katkı sağladığı söylenebilir. Orta ve uzun vadede projenin hedefleri gerçekleşmeye başladığında İstanbul Uluslararası Finans Merkezi olamasa bile en azından bölgesel anlamda önemli bir merkez haline gelecektir.

Vurgulanması gereken en önemli nokta; projenin uzun soluklu ve süreklilik arz eden bir proje olduğudur. İstanbul Uluslararası Finans Merkezi projesinde Türkiye'nin aşama kaydederken dikkat etmesi gereken unsur, rantiye ekonomisi yaratılmasına engel olmak ve uzun dönemde istikrarlı bir ilerleyiş sağlamaktır. Bu anlamda, "İstanbul, Uluslararası Finans Merkezi olamaz" ifadesi yerine "İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi olabilmesi planlanandan çok daha uzun sürebilir" ifadesi daha rasyonel olacaktır.

KAYNAKLAR

A.T. Kearney Global Cities Index Report 2012,
<http://www.atkearney.com/documents/10192/dfedfc4c-8a62-4162-90e5-2a3f14f0da3a> (21.09.2013)

Birleşmiş Milletler 2007 Annual Report

City of London, "The Global Financial Centres Index 2008"
<http://www.zyen.com/GFCI/GFCI%208.pdf> (17.09.2013)

City of London, "The Global Financial Centres Index 2009"
<http://www.zyen.com/GFCI/GFCI%209.pdf> (17.09.2013)

City of London, "The Global Financial Centres Index 2010"
<http://www.zyen.com/PDF/GFCI%2010.pdf> (17.09.2013)

City of London, "The Global Financial Centres Index 2011"
<http://www.zyen.com/PDF/GFCI%2011.pdf> (17.09.2013)

City of London, "The Global Financial Centres Index 2012"
<http://www.zyen.com/PDF/GFCI%2012.pdf> (17.09.2013)

City of London, "The Global Financial Centres Index 2013 Mart"
http://www.geneve-finance.ch/sites/default/files/pdf/2013_gfci_25march.pdf
(17.09.2013)

Darios, Wojcik: "The International Finance Index and Its Derivatives", Oxford University Centre for the Environment and St. Peter's College , Oxford, July 2007.

TBB, "İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi" Deloitte Raporu, 2007

TSPAKB “Global Finans Merkezleri ve İstanbul”, Vergi Konseyi, 2007

TSPKAB Basın Bülteni 12.02.2007

Türkiye İstatistik Kurumu, www.tuik.gov.tr

Uzunoğlu, Sadi; Kerem Alkin, Gürlesel, Can Fuat; Civelek, Uğur: Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi: İstanbul, 2000.

http://en.wikipedia.org/wiki/Financial_centre (17.09.2013)

Yener Coşkun, Does Power of Political Economy and Regulation Make Istanbul a Financial Center?, Munich Personal RePEc Archive, 2011.

Yılmaz, Hüseyin: İstanbul’un Uluslararası Finans Merkezleri ile Rekabet Düzeylerinin Saptanmasına Yönelik Bir Çalışma, 2010.

http://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_Listesi.asp?tarih=30/9/2013

<http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2000t.html> (19.09.2013)

<http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2004t.html> (19.09.2013)

<http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2008t.html> (19.09.2013)

<http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2010t.html> (19.09.2013)

<http://www.lboro.ac.uk/gawc/datasets/da6.html> (20.09.2013)

<http://ifm.ibb.gov.tr/Hakkinda/Sayfalar/Anasayfa.aspx> (22.09.2013)

<http://www.doingbusiness.org/data/exploreconomies/turkey> (23.09.2013)

<http://www.doingbusiness.org/rankings> (24.09.2013)

2 Ekim 2009 tarihli ve 27364 sayılı Resmi Gazete